

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 328.123 (477)

І. О. Поліщук, доктор політичних наук, доцент

ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ ЯК ІНСТИТУТ КОНТРОЛЮ ЗА ДЕРЖАВНОЮ ВЛАДОЮ

Проаналізовано історичну еволюцію уявлень про сутнісний зміст феномену політичної опозиції. Розкрито сучасні тренди розвитку інституту політичної опозиції. Зроблено висновок про те, що політична опозиція є одним з детермінуючих громадських механізмів боротьби з корупцією. Наведено рекомендації щодо підвищення ефективності в діяльності політичної опозиції в Україні.

Ключові слова: політична опозиція, державна влада, політичний режим, корупція, контрольна функція.

Актуальність проблеми. Модерна політична наука та практичний досвід розвинених демократичних країн засвідчують, що публічність та конкурентність політичного середовища, транспарентність політичних процесів є одними з найважливіших чинників формування ефективної політики. Важливим механізмом забезпечення альтернативності, багатоваріантності у прийнятті рішень органами державної влади, відкритості, раціональності цього процесу є інститут політичної опозиції. У ХХ ст. його існування визнається абсолютною більшістю дослідників органічним явищем та необхідною характеристикою демократичної політичної системи. Проте виникнення та ефективне функціонування цього інституту потребує особливих умов і можливе лише в рамках тих режимів, де гарантуються і забезпечуються права громадян на вираження і відстоювання своїх інтересів, на протест у разі їх порушення з боку органів державної влади. Конституція України гарантує громадянам право на свободу думки та слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, а також на свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією та законами України. Крім того, Конституція встановила, що громадське

життя в Україні ґрунтується на принципах політичного, економічного та ідеологічного плюралізму [1, с. 3]. Сучасне політичне життя в країні є досить різноманітним, однак кількісна сторона не завжди є показником того, що різні політичні сили мають можливість впливати на громадське життя. Опозиція у цьому аспекті є одним з найбільш ефективних інститутів, які сприяють виявленню та захисту індивідуальних і групових інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Підвищення уваги до політичної опозиції та її ролі в Україні на сучасному етапі зумовлено тим, що зазвичай її презентують впливові політичні сили, яких підтримує значна частина електорату. Кожен наступний електоральний цикл демонструє мінімальний відсотковий розрив голосів, наданих опозиційним та правлячим силам. Відсутність чіткої регламентації діяльності опозиції є значною перепорою на шляху демократизації політичної системи сучасної України, більше того, знижує ефективність роботи Верховної Ради України і як наслідок знецінює попередні демократичні здобутки. Сучасні процеси, які змінюють українське суспільство та його політичне життя, є підтвердженням актуальності та важливості звернення до аналізу політичної опозиції як суб'єкта політичного процесу та інституту демократії. Крім того, не тільки більшість пересічних громадян, а і політичних діячів не мають чіткого розуміння даного політичного інституту, відповідно не мають змоги будувати адекватні відносини з опозицією, які б дійсно сприяли демократизації суспільства. Тобто, як сучасна політична практика, так і недостатність теоретичних розробок вимагають та актуалізують розгляд проблем, пов'язаних з формуванням політичної опозиції в Україні та легітимізацією її діяльності.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми діяльності та інституціоналізації політичної опозиції стали предметом досліджень зарубіжних і вітчизняних авторів. Класифікацію опозиції, вивчення її загальної проблематики здійснювали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Основними працями в цій царині вважаються дослідження Р. Даля, О. Кіркхаймера, Х. Лінца та Дж. Сарторі. Значну увагу цьому питанню приділяли також А. Алібасік, Д. Елерз, С. Колінські, Р. Макрідіс, К. Палескі, Р. Паннет, Е. Шилз та ін. На пострадянському просторі типи і моделі політичної опозиції досліджують С. Поршаков, Ф. Рудич, С. Телешун, О. Циганков та ін. Із середини 1990-х років вітчизняні дослідники приділили увагу аналізу діяльності української політичної опозиції (Ю. Бадзьо, В. Литвин); передумовам та причинам її виникнення (І. Варзар, Г. Демиденко, А. Колодій, І. Курас, К. Савицький, В. Якушик); принципам, характеру, моделям та перспективам її взаємодії з владою в Україні (Р. Балабан, В. Бех, С. Бондар, Ю. Древаль, В. Журавський, М. Михальченко, О. Новакова, І. Підлуська, С. Рябов); законодавчому регулюванню її правового статусу (І. Павленко, О. Совгіря); її ролі в політичному процесі (Н. Вінничук, Н. Піскарьова, Г. Щедрова). Російські дослідники в

контексті вивчення політичної системи українського суспільства (В. Гельман, С. Кара-Мурза, О. Соловйов) також досліджують проблеми розвитку української політичної опозиції.

Метою статті є визначення специфіки становлення та функцій інституту політичної опозиції в сучасній Україні. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність розв'язання таких завдань: проаналізувати історичну еволюцію уявлень про політичну опозицію та її роль в суспільстві; розкрити сучасні тренди та функціональну складову розвитку інституту політичної опозиції; проаналізувати місце опозиції у процесі контролю за державною владою в контексті боротьби з корупцією; розробити рекомендації щодо підвищення ефективності в діяльності політичної опозиції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проблема опозиції завжди посідала вагоме місце в працях політичних мислителів. Уже Арістотель у працях «Політика» та «Афінська політія» зазначав, що опозиційним можна вважати і протистояння між «партією знаті» і «партією народу». Крім того, давньогрецький філософ аналізував причини конфліктів у державі, провідною з яких визначає наявність опозиції усередині правлячого класу. Також однією з причин є демагогія, за допомогою якої одна особа може зосередити всю владу в своїх руках і стати тираном. А вже тиранія виключає функціонування відкритих форм опозиції. Арістотель, який у розвитку державотворення вбачав переважання еволюційного шляху, а не революційного, відкидав можливість зміни влади внаслідок політичної боротьби опонентів. По суті, він описував процес підвищення значущості людини у суспільстві, що призводить до зміни статусу: від архонта до басилевса [2, с. 460, 462].

Значний внесок у розвиток теорії політичної опозиції зробив видатний представник французького лібералізму першої половини ХІХ ст., історик і державний діяч Ф. Гізо. Його основною ідеєю є обґрунтування необхідності участі опозиції в процесі здійснення державної влади. На думку Ф. Гізо, в умовах малопродуктивної діяльності традиційного державного апарату зробити управління суспільством ефективним, зберігши при цьому свободу та основні правові гарантії громадян, можливо лише за участі політичної опозиції [3, с. 311—312].

Представник політичної науки ХХ ст. Й. Шумпетер у праці «Капіталізм, соціалізм та демократія» зазначав, що ініціатива у висуванні питань на парламентське обговорення, як правило, належить урядові або ж «тіньовому кабінету» опозиції, а не окремим депутатам. Ця думка свідчить про надання опозиції інституціональної форми «тіньового уряду» та її неминучу участь у прийнятті державних рішень. У той же час, учений вважав, що іноді «політична машина не може сприйняти певних проблем, оскільки вище керівництво уряду та опозиційних сил не вбачає в них політичної цінності або ж ця цінність насправді сумнівна. Такі питання беруть собі аутсайтери, які віддають пере-

вагу індивідуальній боротьбі за владу замість служіння в лавах однієї з існуючих партій» [4, с. 238—239].

Німецький політолог Р. Міхельс у праці «Соціологія політичної партії в умовах демократії» розглянув феномен опозиційної партії і дійшов висновку про те, що «всі сили опозиційної партії спрямовані на витіснення правлячої партії, аби посісти її місце, іншими словами, замінити одне угруповання правлячого класу іншим. Та рано чи пізно конкурентна боротьба між окремими угрупованнями правлячих класів закінчується перемир'ям, несвідомий мотив якого — збереження таким чином панування над масами або ж його розділення...» [5, с. 549—551]. У роздумах Р. Міхельса простежується натяк на необхідність конструктивності політичної опозиції. Очевидно, що для нього опозиція є не носієм альтернативних шляхів розвитку держави, а лише виконує функцію заміщення кланової влади.

Звернення до історичного досвіду змушує констатувати, що протягом тривалого часу існування суспільства опозиція вважалася явищем шкідливим, яке руйнує порядок в країні і є джерелом усіляких негараздів [5, с. 197]. Проте сьогодні практично усім зрозуміло, що сильна опозиція — запорука стабільності держави. Існування опозиції створює баланс у політичній системі і захищає країну не тільки від авторитарних крайнощів, а й просто від впливу суб'єктивних чинників при прийнятті важливих рішень урядом, парламентом та іншими владними інститутами. Зрозуміло, що опозиція як природна протиполяга владі, як її постійний суперник може призводити до певного напруження в політичному середовищі. Однак загрозливих рис це напруження набуває лише в тому разі, коли опозиція не має можливостей впливати на ситуацію в країні, не має формальних та інституціоналізованих можливостей виражати та відстоювати свою думку, свої позиції та інтереси. Про таку опозицію можна сказати, що вона повністю перебуває поза межами владних взаємодій в країні, поза межами системи владних відносин. Отже, єдиною можливою, єдиною ефективною формою діяльності для неї залишаються позасистемні акції, спрямовані на дестабілізацію, дискредитацію та повалення існуючого режиму. Тому питання шкідливості чи корисності опозиції часто-густо залежить не так від неї, як від умов її діяльності, що створені владою. Від цих умов залежить залученість чи незалученість опозиції до системи владних відносин у країні. Важливість питання про опозицію зумовлена ще й тим, що опозиція (говоримо ж не про конкретне сьогоднішнє, а про історичну перспективу) — це потенційна завтрашня влада. І дуже важливо, яке місце вона посідала в системі владних відносин країни, яким шляхом прийшла до влади, оскільки згодом це позначається і на самому характері влади, і на тому, наскільки легко і безболісно відбувається зміна влади. Проблема формування політичної опозиції хоч і є однією з базових у процесі демократизації політичної системи України, проте в політичній практиці та суспільній свідомості громадян ще

не існує чіткого розуміння суспільно-політичних функцій, соціальної сутності, призначення опозиції, її ролі у формуванні ладу, побудованого на засадах поділу та збалансованості влади. Це вимагає звернення до цієї проблематики та ґрунтовного її розроблення.

Політична опозиція має місце у системі владних відносин тоді, коли для її позицій характерним є те, що вона може мати владу без її актуалізації, без наявності її маніфестованих виявів. Натомість опозиційні групи, які потребують інтенсивних екстремальних форм діяльності, визначаються як такі, що не мають місця у системі владних відносин або ж займають слабкі позиції, а ресурси влади з'являються в їх розпорядженні лише в процесі діяльності, тобто їх влада нерозривно пов'язана з її актуалізацією.

Можливості політичної опозиції в системі владних відносин визначаються та розрізняються у відповідності від наявності в її розпорядженні чотирьох основних типів владних ресурсів: 1) потенціалу до влади; 2) влади як потенціалу, або потенціальної влади; 3) латентної влади; 4) безпосередньої актуалізації влади. Слід розрізнити належні опозиції «владні ресурси» та «можливості». Якщо владні ресурси є об'єктивними та структурними передумовами розвитку опозиції і формуються під впливом системних, інституційних та нормативних чинників, то можливості є суб'єктивними, формуються відповідно до «внутрішніх якостей» опозиції [6, с. 201]. Попередній розвиток політичної опозиції в Україні відбувався завдяки зростанню її можливостей на тлі практично повної відсутності динаміки її владних ресурсів, за винятком появи «потенціалу до влади». Тому головним напрямом розвитку політичної опозиції в Україні слід вважати збільшення її владних ресурсів.

Основними проблемами діяльності політичної опозиції в Україні є невідповідність її владної позиції та бази влади, а також поширеність «ілюзії» присутності опозиції в системі владних відносин України, яка формується через нерегламентоване і довільне надання окремим її представникам посад зі значними владними повноваженнями за одночасної відсутності відповідних владних ресурсів у опозиції як інституту. Невідповідністю владної позиції та бази влади, де позиція — це становище в системі владних відносин, а база влади — сукупність ресурсів та можливостей, що можуть бути використані в рамках даної позиції, можна пояснити тривалий період інертності та невдач політичної опозиції в Україні в боротьбі за розширення своїх повноважень. Специфікація результатів влади опозиції та перспектив її розвитку має відбуватися за двома критеріями: об'єкт та сфера, де об'єкт — це певний інститут, структура, державна агенція, а сфера — галузь її впливу. Перспективи розвитку політичної опозиції в Україні зосереджені головним чином у рамках розширення сфери застосування її влади.

Опозиційна політична діяльність — це окрема форма реалізації політики. Ця форма характеризується наявністю технології опозиційної активності,

яка виражається в системних виявах опозиції. Тобто, опозиційна діяльність — це своєрідний технологічний політичний процес, який слід розглядати поза виявами суб'єктивних чинників реалізації політики.

Для розвиненого громадянського суспільства з певним політичним потенціалом населення політично доцільною моделлю є скандинавська, яка базується на співпраці та взаємозв'язку між суб'єктами політичного процесу. Це пояснюється тим, що функціонування політичної опозиції в рамках даної моделі забезпечує такі головні критерії громадянського суспільства, як саморегулювання та самосвідомість.

Участь громадянського суспільства на чолі з опозиційними силами у «лікуванні від корупційної хвороби» є пріоритетним напрямом його діяльності у перехідних суспільствах з нестійкою системою влади. Ліки від корупції потрібні не тільки владі, а й самому суспільству. Однак, «лікарем» за таких умов не може бути головним чином сама влада (це може бути лише найбільш здорова її частина). Лікувати соціум від корупції може дієва опозиція, і процес лікування вона має почати із себе. Боротися необхідно не тільки з виявами корупції, а в першу чергу з її причинами шляхом виявлення та нейтралізації корупційних ризиків у діяльності органів влади.

Зазначимо, що подолання корупції перетворюється на надзвичайно складну проблему, але водночас і реальну (щодо можливості розв'язання), якщо ми відмовляємося від її спрощених тлумачень як вияву «поганого» управління чи «неналежного виконання недосконалими людьми досконалих правил». Таке спрощення вводить в оману можливості простих рішень — «достатньо покарати винних та замінити їх більш гідними людьми і проблема буде розв'язана». Виникає прагнення робити ставку на методи репресій, а основним агентом протидії вважати правоохоронні органи. Усвідомленням хибності такого шляху стало прийняття Концепції боротьби з корупцією, в якій уперше було чітко визнано пріоритетність не «боротьби», а попередження цього соціального явища. Поява Концепції породила надію на зміни, оскільки вона давала досить реалістичне бачення ситуації в Україні, враховувала міжнародний досвід та відповідні стандарти, визначаючи всі найбільш суттєві заходи, що могли бути здійснені у сфері усунення передумов корупції. Але реальних змін не відбулося. Концепція залишилась лише політичним документом, а сама ситуація погіршилась [7, с. 145]. Таким чином, ефективна боротьба з корупцією можлива лише за умов створення і реалізації належної системи законодавчого та організаційно-управлінського забезпечення здійснення реформ, спрямованих на попередження корупції та активну участь у них громадянськості.

Міжелекторальний період для політичної опозиції в Україні — це час латентної боротьби, пошуків нових партнерів, структурних змін, критики уряду, підготовки кадрів для можливого наступництва влади. Електоральний цикл, що

завершився у 2005 р. поразкою кандидата в Президенти України В. Януковича, ознаменував собою появу нової для України інституціоналізованої форми політичної опозиції — опозиційного уряду. Його діяльність була спрямована не тільки на традиційну критику влади, а й на розроблення альтернативної програми подолання політичної та економічної кризи в державі. Та відсутність легальних механізмів і усталених традицій співпраці влади та опозиції не дала змоги втілитися опозиційній програмі в життя. Недоліком функціонування опозиційного уряду можна також назвати ігнорування функції наступництва влади: склад колишнього «тіньового кабінету» В. Януковича зазнав сьогодні значних змін у втіленні Кабінету Міністрів України М. Азарова, а саме на аналогічних «тіньовим» посадам із 19 залишилися лише сім міністрів.

Традиція формування тіньових кабінетів у міжелекторальні періоди зазнала нового витку розвитку після президентських виборів 2010 р., новий опозиційний уряд очолив С. Соболєв (фактично Ю. Тимошенко). Вектор його опозиційної діяльності спрямовано на зовнішню політику, показовість та відкритість політичних цілей. Наприклад, у січні 2010 р. голова «тіньового кабінету» України відвідала Брюссель, де зустрілася із президентом Європейської Комісії Жузе-Мануелем Баррозу, комісарами Бенітою Ферреро-Вальднер, Пітером Мендельсоном, Андрісом Пібалгом та Франко Фраттіні, Високим представником ЄС у справах спільної зовнішньої та безпекової політики Хав'єром Соланою та виступила перед членами Комітету у справах зовнішніх відносин Європейського парламенту. Помітного резонансу набула тема згортання демократії в Україні, яку опозиційний уряд пропагує серед зарубіжного політикуму.

Правовою основою діяльності політичної опозиції в сучасній Україні є закони України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III [8] «Про політичні партії в Україні», від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI [9] «Про Регламент Верховної Ради України». Певні норми діяльності опозиційних суб'єктів політики містяться у Законі України від 10 липня 2010 р. № 2487-VI «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [10]. У Законі № 2365-III політичним партіям гарантується свобода опозиційної діяльності, можливість викладати публічно і обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя, вносити до органів державної влади та органів місцевого самоврядування пропозиції, які є обов'язковими для розгляду відповідними установами, критикувати та оцінювати дії влади у засобах масової інформації тощо. Політична партія визнається суб'єктом опозиційної діяльності, рівень ефективності якого має відповідати визначеним критеріям, головним із яких є можливість брати участь в ухваленні державних рішень. Додержання цього критерію можливе лише за умови перемоги на парламентських виборах і презентації у парламенті. Тобто, йдеться про перехід від позапарламентської до парламентської форми політичної опозиції.

У період з 1998 по 2007 роки у Верховній Раді України було зареєстровано 18 законопроектів, що мали регулювати діяльність політичної опозиції. У зазначених документах остання визначалася як «парламентська опозиція», «парламентська меншість», «політична опозиція» тощо, її функціонування розглядалося як феномен парламентської та позапарламентської діяльності. В умовах відхилення цих законопроектів Регламент Верховної Ради України залишається єдиним нормативно-правовим актом, який частково (оскільки регламентує виключно діяльність парламентської опозиції та «тіньового кабінету») визначає сутність поняття «парламентська опозиція», права парламентської опозиції на розгляд питання Верховною Радою, її права на пленарному засіданні Верховної Ради і право на представництво у керівництві Верховної Ради та її органів, визначає можливості опозиційного уряду.

Серед *рекомендацій* щодо підвищення ефективності діяльності опозиції в Україні слід виокремити такі. По-перше, необхідно у правовий спосіб інституціоналізувати політичну опозицію в Україні. Ухвалити відповідний закон про опозицію, що має врегулювати діяльність парламентської та позапарламентської опозиції, чітко окреслити її права та обов'язки, механізми співпраці із владою.

По-друге, провідній опозиційній силі ВО «Батьківщина» на чолі з Ю.Тимошенко та іншим слід раз і назавжди відмовитися від вождистського сектанства та будувати свою роботу за європейськими стандартами відкритої, демократичної сили, яка орієнтується не на одного лідера, а на культивування контролю.

По-третє, основну стратегію роботи опозиції слід будувати на стимуляції активності місцевих партійних організацій, адже у довгостроковій перспективі високе оцінювання їх діяльності місцевими територіальними громадами є значно більш ефективним механізмом залучення на свій бік виборців, ніж короткострокові рекламні кампанії.

Виходячи з викладеного, можна зробити такі **висновки**.

1. За режиму поліархії та у транзитивних режимах дієва, сильна опозиція є запорукою стабільності в роботі усього державного механізму. Існування опозиції створює баланс у політичній системі та захищає режим влади не тільки від авторитарних виявів, а й від впливу суб'єктивних чинників в ухваленні політичних рішень урядом, парламентом та іншими владними інститутами.

2. Проблема «шкідливості» чи «корисності» опозиції часто-густо залежить не стільки від неї самої, скільки від умов її діяльності, що створені владою. Від цих умов залежить залученість чи відчуженість опозиції до системи владних відносин в країні.

3. Політична опозиція є одним з детермінуючих громадських механізмів боротьби з корупцією та іншими зловживаннями влади.

4. Головним напрямом розвитку політичної опозиції в Україні слід вважати збільшення її владних ресурсів та врегулювання правового статусу опозиції.

Перспективи подальшого розвитку в даному напрямі пов'язані з проведенням компаративістських студій діяльності опозиції на пострадянському просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України [Текст].— К. : Юрісконсульт, 1996.— 73 с.
2. Аристотель. Политика [Текст] / Аристотель // Сочинения. — М., 1983. — Т. 4. — 575 с.
3. Гизо, Ф. О средствах правления и оппозиции в современной Франции [Текст] / Ф. Гизо // Классический французский либерализм : сборник : пер. с фр. — М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2000. — С. 263—506.
4. Шумпетер, Й. Капіталізм, соціалізм і демократія [Текст] / Й. Шумпетер. — К. : Основи, 1995. — 528 с.
5. Михельс, Р. Социология политической партии в условиях демократии (фрагмент) [Текст] / Р. Михельс // Антология мировой политической мысли в 5-ти т. — М. : Мысль, 1997. — Т. 2. — С. 186—197.
6. Христюк, Т. А. «Політична опозиція». Зміст, характеристика та історична еволюція [Текст] / Т. А. Христюк // Політолог. Вісн. — 2003.— № 13. — С. 195 — 202.
7. Савицький, К. І. Генезис політичної опозиції: з українського та зарубіжного досвіду [Текст] / К. І. Савицький // Політична опозиція: теорія та історія, сівтовий досвід та українська практика. — К. : ТЕТ, 1996. — 347 с.
8. Закон України «Про політичні партії в Україні» [Текст] // Відом. Верховн. Ради України. — 2001. — № 23. — С. 23—54.
9. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» [Текст] // Відом. Верховн. Ради України. — 2010. — № 3. — С. 53—95.
10. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [Текст] [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2487-17>. — Загол. з екрану.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ОППОЗИЦИЯ КАК ИНСТИТУТ КОНТРОЛЯ ЗА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТЬЮ

Полищук И. А.

Проанализирована историческая эволюция представлений о сущностном содержании феномена политической оппозиции. Раскрыты современные тренды развития института политической оппозиции. Сделан вывод о том, что политическая оппозиция является одним из детерминантных общественных механизмов борьбы с коррупцией. Приведены рекомендации по повышению эффективности в деятельности политической оппозиции в Украине.

Ключевые слова: политическая оппозиция, государственная власть, политический режим, коррупция, контрольная функция.

POLITICAL OPPOSITION AS A SUPERVISING INSTITUTION OF THE STATE POWER

Polishchuk I. O.

The historical evolution of the essential content of the political opposition phenomenon notions is analyzed. Modern trends of political opposition institution development are revealed. Political opposition is concluded to be one of the determinant social mechanisms of fight against corruption. The recommendations on increasing efficiency in political opposition activities in Ukraine are defined.

Key words: *political opposition, state power, political regime, corruption, supervising function.*

УДК 321

І. Д. Денисенко, доктор філософських наук, професор

КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ: ПРОБЛЕМИ ЕКСПЛІКАЦІЇ ТА ДЕМАРКАЦІЇ

Розглянуто проблеми експлікації та демаркації категоріально-понятійного апарату сучасної політичної науки у контексті пошуку моделей, здатних найбільш адекватно інтерпретувати розвиток політичних процесів і функціонування суспільних структур в умовах трансформаційних змін.

Ключові слова: *політична наука, категоріально-понятійний апарат, політика, polity, politics, policy.*

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства передбачає (і відповідно потребує) формування нового рівня усвідомлення та інтерпретації насамперед розвитку політичних процесів і функціонування суспільних структур в умовах трансформаційних змін як на макро-, так й на мікро- рівнях.

Як свідчить **аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій**, присвячених вивченню теоретичних і методологічних засад досліджень політичних процесів (Т. Алексеевої, К. фон Байме, В. Бебика, А. Бутенка, А. Дегтярьова, М. Догана, Д. Міллера, В. Осіна, Дж. Сарторі), проблемне поле методології останніх формується низкою стратегій, основними серед яких виступають: уточнення понятійно-категоріального апарату досліджень; демаркація визначень і структурних компонентів політичної теорії; розроблення